

ŚNIEG

Wstęp. Eksplicacja: Nazwy. Rodzaje. Kompleksy i kolekcje. Opozycje. Władza nad śniegiem. Powstawanie. Transformacje. Materiał. Wygląd: Barwa, kształt i wielkość płatków. Własności. Formy. Działania. Działania sprawcze. Procesy. Ilość. Czas padania śniegu. Lokalizacja. Obiekt. Zastosowanie i wykorzystanie. Przepowiednie i wróżby. Ekwiwalencja. Symbolika.

Dokumentacja: Zagadki. Przysłowia. Przepowiednie. Rymowanki. Kolędy apokryficzne i życzące, pastorałki. Pieśni religijne. Pieśni wiosenne. Pieśni i przyśpiewki weselne. Pieśni zalotne i miłosne. Pieśni dziadowskie. Pieśni sieroce. Ballady. Legendy. Bajki i baśnie. Pisana poezja chłopska. **Bibliografia.**

Zamrożone kryształki lodu, które zimą opadają na ziemię, czyli śnieg, to atrybut zimy. Jako okrycie martwej lub uspionej natury (*całun ziemi, puchowa pierzyna*) jest symbolicznie związany ze śmiercią i snem. Jego cykliczne pojawianie się wiązano z procesem życiowym (*śnieg rośnie w chmurach, umiera*). Równocześnie określano go jako pierze, kaszę, śmieci z nieba, coś podlegającego władzy istot nadprzyrodzonych: Boga, aniołów, świętych (przede wszystkim św. Piotra). Jego biel wiązana jest z jednej strony z czystością, dziewictwem, z drugiej zaś ze starością i śmiercią, a chłód z nieczułym sercem (jak w baśni o Królowej Śniegu). Obfitość śniegu w zimie uważano za zapowiedź urodzaju w lecie.

W kulturze judeochrześcijańskiej ze względu na swą białą barwę jest symbolem czystości: *Pokrop mnie hizopem, a stanę się czysty, obmyj mnie, a nad śnieg wybieleję* Ps 51,9; *Choćby wasze grzechy były jak szkarłat, jak śnieg wybieleją* Iz 1,18. Jest też symbolem Maryjnym Herd Lek 158. Jego miękkość i puszystość kojarzono natomiast z ciepłym okryciem i ozdobą ziemi De Vries Dic 430.

W słowiańskich wierzeniach pojawienie się śniegu wiązano z działaniem św. Piotra i jego pomocników, np. w Serbii i na Łużycach, gdy padał, mówiono, że chłopcy Piotrowe łożko rozdarli i pierze wysypali *Wiśła* 1896/58, a na Pokuciu, że *światy Mykoła borodow triesè* (brodą trzęsie) K 29 Pok 205. Z pojawieniem się *pierwszego śniegu* łączono wiele przepowiedni. Na Ukrainie uważano, że spada w nocy czterdzieści dni przed początkiem zimy, że gdy leży równo – lato będzie suche, a gdy leży nierówno – wilgotne *Żajw Ukr* 556. Sądzono też, że jeżeli wiosną roztopi się od słońca – rok będzie urodzajny, a jak od deszczu – będzie posucha *Żajw Ukr* 56.

* * *

≡ W polszczyźnie wyraz *śnieg* zachowuje znaczenie pierwotne ‘opad atmosferyczny w postaci różnego kształtu kryształków lodu’, przyjmuje też znaczenie ‘piana’, np. *ubić śmietaną na śnieg* *Sych SGKasz* 5/116 poprzez wyeksponowanie cech białości i puszystości.

Śnieg to wyraz ogólnosłowiański (scsłow. *sněgъ*, ros. *снег*, ukr. *сніг*, czes. *sníh*, słowac. *sneh*, bułg. *sniag*, serb.-chorw. *sněg*) spokrewniony z litew. *sniegas*, łotew.

sněgs, łac. *nix* (*nivis*), grec. *nípha*, stprus. *snaygis*, goc. *snaiws*, niem. *Schnee*, ang. *snow*, franc. *neige* Brück SE 533, Bor SE 619. Etymologicznie wywodzi się z pie. rdzenia *(s)*neig-* ‘śnieg’, ‘śnieżyć’ GamIv Ind 2/681 znaczeniowo związanego ze st.-ind. *snihyati* ‘moknąć, stawać się lepkiem, przylepiać’ Vas ES 3/697.

Rzeczowniki pochodne to zdrobnienia: *śnieżek*, *śnieżyk*, *śnieżyczek*, *snizoczek* Pau Gal 172; zgrubienia: *śnieżysko* Karł SGP 5/354; *śnieżynka* ‘pojedyncza gwiazdka śniegowa’ SJP Szym 3/452, *śnieżyca* ‘duży opad śniegu połączony z silnym wiatrem’ SJP Szym 3/453, →*śnieżyca*. Skutki dużych opadów Ś. utrwalają nazwy: *śniegołom* ‘łamanie gałęzi i wierzchołków drzew, wskutek obciążenia dużą ilością śniegu’, *śniegozwał* ‘lawina śnieżna’ Karł SJP 3/747. Pośrednio na cechy Ś. wskazują nazwy: *śniegowce* ‘buty z wysokimi cholewami noszone zwykle do ochrony przed wilgocią i błotem’; *śnieżak* ‘narta’; *śnieżka* SJP Szym 3/452; gw. *śniegulok* ‘bałwan’ SCiesz 297, też *dziad śniegowy* SGP PAN 7/141; *śniegawice* ‘chmury śnieżne’ Karł SGP 5/354; *śniegówka* ‘chmura deszczowa’ Karł SJP 3/747, *śniegówka*, *śnieżnica* ‘woda z topniejącego śniegu’ Karł SJP 3/747.

W znaczeniach przymiotników *śniegowy*, *śnieżysty*, *śnieżny* na bazie znaczenia relacyjnego ‘związany ze śniegiem, zrobiony ze śniegu’ rozwija się znaczenie jakościowe, stereotypowe – ‘biały jak śnieg’. Ta stereotypowa cecha stała się motywacją nazw roślin o białych kwiatach lub owocach, stąd *śnieżyczka* to ‘roślina o białych kwiatach, która zakwita wczesną wiosną’; *śnieguliczka* ‘krzew o drobnych, różowych kwiatach i owocach w postaci śnieżnobiałych jagód trwałych w zimie’, ‘przebiśnieg’. Podobna do Ś. biel piór czy sierści motywuje nazwy ptaków, np. *śniegulec* ‘łabędź’, i zwierząt, np. *śniegula* nazwa krowy białej maści. Do syponkości Ś. nawiązują nazwy białej sypkiej soli – *śniegówka*, *sól śniegowa*. Bogata jest także grupa pochodnych czasowników, np. *śnieżyć* ‘sypać śniegiem’, *ośnieżyć*, *pośnieżyć*, *zaśnieżyć* ‘pokryć śniegiem’ i *odsśnieżyć* ‘usunąć śnieg’ powsz.

Słowo *śnieg* bywa synonimem *szronu*, np. w bajce ściany pokoju są tak zimne, co *az sie śnieg na oknach zrobił* Cisz Krak 190.

⚡ Rodzaje Ś. są wyodrębniane ze względu na: trwałość, czas padania, wilgotność i wygląd.

A. W zależności od trwałości i czasu padania, wyróżnia się: Ś. *młody* (*ptasi*), *dziadowski* i *chłopski*.

(a) Pierwszy Ś., który pada jeszcze na jesieni i zaraz po spadnięciu topnieje Karł SGP 5/354, jest *łagodny* i *schodzi* zwykle bez śladu K 48 Ta-Rz 261. Nazywano go *młodym śniegiem* S SFr, a w pld.-wsch. Polsce *śniegiem ptasim* Karł SGP 5/354, K 48 Ta-Rz 261, TN Chołowice 1985. W Tatrach pierwszy Ś. nazywano *przypirskim* Ziemia 1910/534.

(b) Drugi Ś. jest trochę większy i nie topnieje szybko Karł SGP 5/354, K 48 Ta-Rz 261. Nazywano go *dziadowskim* Etnl 1989 Biłg 132, Gaj Rozw 135 lub *kómornicznym/komornickim* Karł SGP 5/354. Czas padania tego Ś. nazywano *babską zimą*: *śnieg już troszkę dłużej leży, a później dopiero prawdziwa zima przychodzi* *chłopska* TN Chołowice 1985.

(c) Trzeci to *śnieg chłopski* – *to już taki silny już prawie do wiosny* TN Krasiczyn 1985. Nazywano go też *śniegiem gospodarskim*, *dużym* Karł SGP 5/354, Gaj Rozw 135, Etnl 1989 Biłg 132; *budowniczym* TN Krasiczyn 1985, *zagrodnicznym*, *kmiecym* – „dręczy” aż do wiosny K 48 Ta-Rz 261.

B. Ze względu na wilgotność, wygląd i ilość rozróżnia się:

(a) lekki i drobny – na Kaszubach to *przëpruszka* Sych SGKasz 4/200, *polatawa* Sych SGKasz 7/233, *miałczężna* (też ‘drobny deszcz’, ‘drobny chrust’, ‘drobne pieniądze’) Sych SGKasz 3/149; *pióra* z powodu podobieństwa płatków Ś. do pierza Sych SGKasz 5/116.

(b) suchy – padający w postaci gwiazdek, taki, który nie oblepia, jest sypki, łatwo się przemieszcza i tworzy zasy jest nazywany – *gęsią biedą* SGP PAN 2/156; *drzemką* SGP PAN 6/393; na Kaszubach *miąknisko* (od *mąki*?) Sych SGKasz 3/123, *piarzędło* (od dźwięku jaki słycać, gdy się po nim chodzi) Sych SGKasz 4/37.

(c) mokry – padający w postaci podtajających dużych płatów łączących się ze sobą to z uwagi na to że wszystko oblepia – *bałwany* SGP PAN 1/334, *chochoły* SGP PAN 3/598, *baby* (zwykle w l.mn.) SGP PAN 1/209; jako że tworzy duże (łączące się ze sobą) płaty to na Kaszubach: *fledry* (znac. też ‘szmata’) Sych SGKasz 1/283, *szatory* (co znaczy też ‘szmaty, gałgany, łaty’ a także ‘szubrawiec, nicpoń’ i ‘liczy koń’) Sych SGKasz 5/227, *flafory* Sych SGKasz 1/282, *flachcie* SGP PAN 7/556, *flidry* SGP PAN 7/575, *fafety* (znaczy też ‘długie włosy, kudły’) Sych SGKasz 1/276, *szwatoły* (znaczy też ‘naręcze’, ‘gromada’) Sych SGKasz 5/310, *lopy* (znaczeniowo związane z dużą ilością czego, np. naręcze siana, słomy, grochowin, wielkie płaty sadzy itp.) Sych SGKasz 2/373; na Orawie *mokrawa* Fit Oraw 35.

(d) krupy śnieżne czyli białe, matowe ziarna śniegowe padające, gdy jest mroz. Porównywano je do kaszy, stąd nazwa na Kaszubach: *krëpë* Sych SGKasz 5/116, →grad.

(e) Ś. z deszczem ma w polszczyźnie wyjątkowo liczne określenia, szczególnie omówione w haśle →słota. Tu podamy tylko najważniejsze, pod hasłem →słota, nienotowane. Ś. z deszczem nazywany jest *chlapciastym* SGP PAN 3/506; to też: *ciaplawa* SGP PAN 4/253, *ciapraka* SGP PAN 4/254–255, *czaprucha* SGP PAN 4/634, *ępa* SGP PAN 5/287, *chlastaczka* SGŚ Wyd 4/86, na Śląsku *chlapaczka* SCiesz 62.

Na Kaszubach to: *pużabuta* (o niejasnej etymologii, może związanej z łotew. *putenis* ‘zawieja śnieżna’ BorPop SEK4/148); *trzap* (też w znaczeniu ‘błoto’, ‘rzadka zupa, rzadkie masło’) Sych SGKasz 5/396, 397, stąd i *trzapuga/trzaputa* Sych SGKasz 5/397; *brëzg* (od *bryzgać*) Sych SGKasz 1/68, BorPop SEK 1/144; *pluchota* Sych SGKasz 7/227, *plësk* (*Padã plësk prosto w pësk*) Sych SGKasz 4/74, *pluskotnica* Sych SGKasz 4/74; *glësta* Sych SGKasz 1/319; *macz* (od *moczyć*, określenie to odnosi się też do rozmokłej ziemi, rozgotowanej potrawy) Sych SGKasz 7/159. Na podobnych motywacjach oparte są nazwy: *drzysta* (też w znac. ‘biegunka’) SGP PAN 6/414, *drzistiawica* (też ‘biegunka’, ‘błoto na drogach’) Sych SGKasz 7/55, *drzëstoglësta* Sych SGKasz 1/250, *drzystówka* SGP PAN 6/416. Z uwagi na negatywną ocenę to *plëzdra* (inne znaczenia tego słowa to np.: ‘mała rybka gorszego gatunku’, ‘małowartościowa karta’, ‘człowiek gadatliwy’) Sych SGKasz 4/78. Ze względu na to, że jest bardzo szkodliwy dla owiec, bowiem dociera do skóry nie tak jak suchy Ś., który osiada na wełnie – nazywany *owczą śmiercią* Sych SGKasz 1/319, 3/349. W Tatrach: *śnieznica* Karł SGP 5/354, Ziemia 1910/534; ze względu na twardość: *żelãzniãk* Sych SGKasz 6/288, →deszcz, →słota.

(f) Tający Ś.: *chlapa*, *chłapanina*, *chlapaczka*, *chlaptaczka*, *chlaptula* SGP PAN 3/503–509, SGŚ Wyd 4/82–84. Na Kaszubach to *mitkã* Sych SGKasz 3/168, *szłap* (od *szłapać* ‘padać’, ‘brudzić’) Sych SGKasz 5/267, *cap* BorPop SEK 1/214–215, *cziaplëca* Sych SGKasz

1/146, **czaplec** (od *czaplać* odpowiadającemu małopolskiemu *czaplać się* i ogólnopolskiemu *taplać* ‘pluskać się w wodzie, rozchlapywać wodę’) BorPop SEK 216. W Tatrach nazywany jest **zmiękowym** Ziemia 1910/535.

(g) Ze względu na długotrwałość opadu przelotny Ś. na Kaszubach nazywany **twęrq** Sych SGKasz 5/415.

✚ Ś. współwystępuje z mrozem 64, 70B; według zagadki jest od mrozu pochodny jak cielę od wołu 2, w bajce – jak mąż i żona 69: *mrozik złapał, śnik popruszył, no i zimka sie zaczyna* Kup Pol 123 – i lodem 15, bo z zimnem zgadza się jak z bratem 5, →lód, →mróz, →zimno. Z wiatrem w pastorałce Jezus przychodzi na świat: *śnieg mży na Dziecię, mróz srogi ściska, wiatr się zewsząd wciska* Miłk Pas 598. W bajce śnieg i *krzykwa* (burza śnieżna) wymierzają karę i uderzają złą dziewczynę 70B. W bajkach *śnieg wielki* i *wiatr gwałtowny* niszczą dobytek złego człowieka Kap Baj 161. W pieśni wielkopostnej *dżdże, grady, mrozy, śniegi* wraz z całą naturą oplakują śmierć Chrystusa 54. W pieśni żołnierskiej *gdy kurzawa, śnieg, mgła, lód* – żołnierz idzie przez Sybir Sim Bery 197.

Wedle wierzeń z centralnej Polski, Ś., grad i deszcz są magazynowane w chmurach przez planetników i wysypywane przez nich w wybranych miejscach K 73 Krak 3/96.

↔ Ś. jest kontrastowany ze słońcem: na zasadzie przeciwieństwa zimny – ciepły: *Zginie ten śnieg, zginie, słońeczko zaświeci. Do ciebie, Kasieńko, kochanek przyleci* Kot Rzesz 492; z ogniem: *Na dolinie zawierucha mokrym śniegiem dmie, a w kominku ogień dmucha, trzaska wokół mnie* Krzyż WiM 5/151, war.: K 82 Chef 91, Pawł Mer 213; opozycja ta jest znoszona w kołędach wykorzystujących cudowny motyw wykrzesania ognia ze Ś. lub lodu 48 oraz robienia przez Maryję świec ze Ś. 49; z zielenią, która budzi się z wiosną do życia K 40 MazP 5, szczególnie z trawą 32; w senniku na zasadzie odwrócenia, gdy śni się trawa, spodziewano się Ś. Bieg Koleb 320, MAAE 1910/282, Nieb Pol 215.

Bieli Ś. przeciwstawiana jest czerni smoły 13, sady 14 i ziemi 73. W pieśni stanowej pojawia się żartobliwa formuła niemożliwości: *trudno w świecie o czarny śnieg i o białą wronę, jesce trudnij tu we świecie o pociwą zonę* K 12 Poz 16, por. też przysł.: *Śnieżysty łabędź nie urodzi kruka* NKPP łabędź 5.

♣ Władzę nad Ś. przypisuje się Bogu, który Ś. świat bieli Sych SGKasz 1/103 i świętym (zob. powstawanie Ś.). Szczególną rolę przypisywano św. Piotrowi, mówiąc, że pada Ś., gdy *Potrowi są perna* [pierzyna] *rozdzała* ‘śnieg pada dużymi płatami’ Sych SGKasz 4/258, gdy *Pieter pierzine wytrzepuje* albo kiedy robi w niebie kaszę: *Świąti Pioter w niebie krępě szrótěje* [kaszę miele] ‘o suchym śniegu’ Sych SGKasz 5/290, Tred Kasz 34. Na Kaszubach odnotowano też, że pada, jak w *niebie mielo* ... *krępě* [kaszę] Sych SGKasz 3/88.

Władzę nad Ś. przypisywano też siłom złego sacrum. Ma padać, gdy *djöbet wëpröwiö zöpustě* Sych SGKasz 1/211, ts. SGP PAN 5/518. Natomiast Ś. z silnym wiatrem to *krizăkowé* [krzyżackie] *wieselé* Sych SGKasz 6/142.

Wedle wierzeń ludowych, Ś., tak jak grad i deszcz, mogły sprowadzić i powstrzymać czarownice Bieg Koleb 247, czarownicy i demony napowietrzne Bieg Koleb 244.

✕ Ś. ma *rosnąć w chmurach* Sych SGKasz 5/116, Wisła 1893/114 pow. Nowy Targ, Mat NTarg 9, *śniegi rosna z mgły*, która zalega ziemię jesienią, a ogrzana przez słońce unosi się w górę, tworząc chmury śniegowe; dlatego wierzono, że jesienne zamglenia zapowiadają wczesną i ciężką zimę, bo *śniegu dużo narobiło się z mgły* Święt Nadr 512, →mgła.

Wierzono także, że Ś. powstaje w chmurach z wody, którą pije tęcza: *jeden koniec z jednego jezora pije, drugi z drugiego i z tego pochodzi deszcz i śnieg* K 39 Pom 383. Na Podlasiu zapisano wierzenie, że Bóg, używając tęczy, napędza chmury wodą z morza i potem spuszcza ją na ziemię w postaci Ś, deszczu czy gradu Was Jag 84, →tęcza, →chmura.

Licznie zapisywano przekazy, że Ś. pada, bo *aniołowie łopatami odgarniają zeń w niebie drogi* K 34 Cheł 256 lub *święci zamiatają niebo, zrzucając śnieg na ziemię* ZWAK 1878/125, że Ś. to *śmieci spadające na ziemię podczas sprzątania nieba* Sych SGKasz 5/116.

Wedle przekazów z centralnej i południowej Polski *planetnicy* zamiatają niebo i zrzucają Ś. na ziemię Baz Tatr 85 lub biorą go (jak lód) z *Morza Lodowatego* K 7 Krak 36 – w innej wersji z *Morza Białego* (z *Czarnego* ma pochodzić woda na deszcz) K 73 Krak 3/96 – *tryblują go potem w niebie* Baz Tatr 85 i magazynują w chmurach Pol Rud 99, następnie przeciągają chmury i wysypują z nich Ś. K 21 Rad 145, Wisła 1891/628, Baz Tatr 85; →deszcz, →grad.

Kaszubi uważali, że Ś. ma swą siedzibę w Szwecji Tred Kasz 40. Gdy Ś. padał dużymi płatami, mówiono, że Szwedzi skubią gęsi (*pióra padają*) Sych SGKasz 1/310, a gdy drobny i suchy albo mroźny (*krupiasty*), że mielią kaszę na żarnach Sych SGKasz 5/116.

■ W Ś. zamienia się uciekająca przed diabłem żona królewicza 69.

W bajce *zaśnieżona droga* zamienia się w *ulicę z różnych kwiatów* Kap Baj 162.

● Ze Ś. dzieci lepią bałwany Folk Łodz 127, K 46 Ka-S 540, K 16 Lub 104 i kule nazywane *śnieżkami* powsz., *gałkami* czy *pigułami* K 16 Lub 104, którymi rzucają w siebie. Wierzono, że ze Ś. czarownice robią grad Wisła 1887/172. W kołodzie apokryficznej ze Ś. Maryja robi *świece*, by *zaświecić* Panu Jezusowi i na *cały świat* 49.

☉ Barwa. Ś. jest *biały* 6, 8a, *bieluchny* 9, *bielutki* Pau Gal 172, *bielusieńki* K 49 Sa-Kr 483, *śnieżna biel*, *biały jak/niby śnieg*, *Dwa białe, a trzecie jak śnieg* NKPP biały 23; w pieśniowej formule niemożliwości: *trudno w świecie o czarny śnieg i o białą wronę, jesce trudnij tu we świecie o pociwią zonę* K 12 Poz 16, w żartobliwym powiedzeniu o robieniu rzeczy bezsensownych: *śnieg bielić* NKPP śnieg 7.

Biel Ś. jest jednak nietrwała, podobnie jak sam Ś., dlatego o czymś fałszywym, nieprawdziwym mówi się z ironią: *biały jak śnieg zeszłoroczny* NKPP biały 19, war.: *biały jak stuletni śnieg* Wisła 1888/311, *jak trzecioroczny śniyg za stodołom* NKPP prawda 14, podobny sens mają fraz. *biały jak łóński śniyg wedle kuźnie* NKPP bielić się 2; *biały jak śnieg przed kowalem* Wisła 1900/462, *pod kuźnią / kole kuźnie* NKPP koszula 16, *kole komina* NKPP pranie 2.

Porównanie bieli rąk lub stóp dziewczyny do barwy Ś. jest pochwałą 53. W pieśni: *Twoje modre ocki jak przylascki grajo, a twe białe rekulecki śniegu sie równajo* K 40 MazP 219, war.: K 40 MazP 218, 220, MAAE 1898/83.

Ś. jest: *siwy, szary, srebrny, srebrzysty* s SFr. Barwa Ś. kojarzona jest: z siwizną, stąd w zag. włosy starego mężczyzny są *jak śnieg na Łysej Górze, na górze, na dachu* 11, we fraz.: *Na moją głowę ju śnieg padã ‘siwieję’* Sych SGKasz 4/6. O górach okrytych Ś. mówi się: *opłowiãte, obielãte* Sad Podh 28; *osedziãte* Sad Podh 28, MAAE 1898/111 i 115. Ś. *bieli dachy* Szew Niech 368.

Ś. porównywany jest do *pierza (pierzasty śnieg* s SFr), *puchu* (fraz. *puch śniegowy* s SFr), stąd zartowano: *pada, jakby kto pierzynę trzepał* Jaz Spis 313, *jakbë chto pióra wësëpãł* Sych SGKasz 5/227. Równolegle pierze porównywane jest do Ś.: w opowieści *pierza tam tyle wyleciało, że ptaki myślały, że to już śnieg i zima* Sim Księg 92.

W zagadce porównywany jest do *krup* sb; do *soli* 6; do *mąki*: *śnieg suł, kieby mąka we młynie* LL 1959/5–6/108, *piany wodnej* 9 oraz do *włny* Sych SGKasz 5/116.

Ś. pada w postaci *małych płatków* i/lub *dużych płatów* albo *ziaren*.

Suchy Ś. pada w postaci *płatków*, drobnych lodowych *gwiazdek* (*są różne gwiazdki, różnego formatu takie* TN Chołowice 1985) lub *kryształków* (*jeden leci w gwiazdki, drugi w różne kształciki, takie małe, różne takie kryształki* TN Krasiczyn 1985), które nazywane są *śnieżynkami*. Mokra Ś. pada w postaci *płatów* Jaz Spis 313. Ś. *placiasty – duży taki leci* TN Banachy 1984, *kłapciasty – duże takie so, te gwiazdki* TN Banachy 1984.

Ziarnisty śnieg s SFr porównywany jest do *kaszy*, stąd nazwa *krupy, krupki* i fraz. *krupczaty śnieg* s SFr. Porównuje się go też do *groszku* sa i *cukru*: w bajce służba wysypuje latem całą drogę cukrem, by królewna mogła po nim przejechać saniami jak po Ś. Hajd Nie 184.

○ Świeżo spadły Ś. jest *czysty* powsz., we fraz. ironicznie *czysty jak śnieg koło kuźni* SGP PAN 5/262, SGŚ Wyd 6/93; *nietknięty ludzką stopą* nazywany jest *niepokalany* s SFr.

Jest *nietrwały*, stąd ironiczne formuły *dbać jak o zeszłoroczny śnieg* ‘nie dbać wcale’ NKPP śnieg 2, war.: *ktoś/coś obchodzi kogoś tyle co zeszłoroczny śnieg* SJP Szym 3/452, *tak mnie żal jak przeszłorocznego śniegu* ZWAK 1892/200, *tyle sobie z tego robi co z ta-krocznego śniegu* LL 1975/3/48, *czysta prawda jak trzecioroczny śnieg* SGP PAN 5/262, SGŚ Wyd 6/93, *coś jest tyle warte co ten śniyk, co tonii był na dachu* Nitsch Tek 81. Szczególnie *nietrwały* jest *pierwszy śnieg* TN Krasiczyn 1984, TN Chołowice 1985, stąd fraz. *coś jest jak marcowy śnieg* NKPP tajać 3. Ale mówi się też o *wiecznych śniegach* SJP Szym 3/452, leżących wysoko w górach i w krainach wiecznej zimy.

Jest *miękki* i *sypki* s SFr, suchy i świeży jest *lekki, puszysty* s SFr, co zostało utrwalone w wyrażeniach *puch śnieżny, pierzyna śniegu, poducha śniegu* s SFr. Jednak gdy jest go dużo, staje się *ciężki* i może łamać gałęzie i dachy domów (szkody wyrządzone przez Ś. to m.in. *śniegotomy*). Duża ilość *sypkiego* Ś., podobnie jak błoto i piasek, *utrudnia poruszanie się* ZWAK 1885/277, LL 1959/5–6/109. W pieśni: *dróżka śniegiem zawiana* uniemożliwia młodej męźatce kontakt z rodzinnym domem 56.

Własność ta ujawnia się m.in. w znaczeniach czasowników nazywających sposób chodzenia po świeżym, głębokim Ś., np. *brnąć po śniegu* ZWAK 1880/13, *w śniegu brodzić* LL 1959/5–6/109, *brodować ‘brodzić’* Cisz Krak 138, *tonąć w śniegu* s SFr 2/311, *redać*,

rudać ‘zapadać się w błocie lub śniegu’ K 39 Pom 504, *zapadać się w śniegu* ZWAK 1888/214, *ułgnąć w śniegu* K 14 Poz 166, *kopać się przez śnieg* s SFr 2/311, z czego określenie *kopny śnieg* ‘tj. głęboki i sypki’ Kot Urok 121. W wierszu *zwierzęta, sarny, lisy, zające, utknęły w śniegu, jak w trawie na łące* 73. Miejsce *zasypane śniegiem* jest niedostępne Dek Sier 240.

Ś. zamarznęty robi się *twardy* 69, *złodowaciały* s SFr, a ten, po którym się chodzi, jeździ – *ubity* Kul Wiel 2/664, *zбитy*, choć mięknie, gdy robi się ciepło LL 1975/3/41.

Ś. jest *zimny*. W zagadce *gryzie/kąsa/je/szczypie chociaż nie ma pyska/zębów/dźóba/żądła* 1. W pieśniach weselnych marznącego na mrozie i Ś. pana młodogo (marszałka, starostę, chorążego) rozgrzewa panna młoda (druhna) 60. Marznący na Ś. i mrozie kolednicy przymawiają się o szybki datek 51. Wyrzucenie kogo *boso na śnieg* Jaz Spis 136 jest skazaniem na cierpienie.

Gdy jest mróz, Ś. *piszczy* 6, *skrzypi pod nogami* Nitsch Tek 173, Sych SGKasz 3/126, *skrzypi jakby organy grały* Kot Podg 50, *jak zardzewiałe zawiasy w piwnicy* K 14 Poz 320; *tak troski się załamywał, tak chrustało pod butami* TN Szczuki 1965. Na Kaszubach mówiono, że: *piërdzi, chrupszi* Sych SGKasz 5/116, na Śląsku *chrupi* SGŚ Wyd 4/165.

Ś. *iskrzy się w słońcu* SJP Szym 1/808, w silnym świetle słońca *śnieg ślepi oczy* TN Stok Lacki 1966. *Skrzy się i mieni cudowną białą szatą, tkaną brylantami* także w świetle księżycy Or L 1929/22–23; *księżyc tak świeci jasno i śnieg, a pu śniegu taki jiskry* Bar TLub 86; *srebrzy się* 74.

● Ś. *gromadzi się* (*grëmlëje*) Sych SGKasz 1/360, tworząc *zaspę* nazywane też *smiotami* (od *miotac*, *zmiatać*) Sych SGKasz 5/113, *usiëpniszczem* Sych SGKasz 6/34; *wałami* 3b; *wałami* Ziemia 1910/535, *kopami* s SFr; *falam i śnieżystymi* K 52 Br-Pol 12. Na Śląsku zbita gruda Ś. to *chłapec* SGP PAN 3/554, SGŚ Wyd 4/106.

Skorupa pokrywająca Ś. po odwilży to *śreń* Ziemia 1910/534, *skorupina* Ziemia 1910/534, *chropa* SGP PAN 4/74, *chrup* SGP PAN 4/78.

Ś. osiadły na gałęziach to *okiść* Ziemia 1910/534, *gruda śniegu* Bart Lub 195

Określenia dotyczące Ś. okrywającego drzewa, skały to: *czapa śniegowa, nawis śniegowy* s SFr.

■ Ś. *pada* powsz., na Śląsku *padze, leci*; na południowym wschodzie *idzie*; w Małopolsce południowej *kida (się)*; na Kaszubach i na Śląsku: *śnieg śnieży* lub w skróconej formie *śnieży* MAGP 5/22–23.

O wolno, ale ciągle padającym Ś. w okol. Ropczyc mówi się, że *biedzi (się)* SGP PAN 2/173; *tli* Ziemia 1910/534 Tatty.

O obficie padającym Ś.: *czadzi* SGP PAN 4/618; *dymi* SGP PAN 7/83; *ciepie* SGP PAN 4/344; *wali (się)* MAGP 5/22–23, Sych SGKasz 6/48, w okolicach Krakowa *żga* ZWAK 1877/55.

O Ś. padającym podczas gwałtownego wiatru mówi się, że *bije, kottuje* MAGP 5/23, *tnie* SGP PAN 4/266, w Cieszyńskiem *fuja* MAGP 5/23, w Tatrach *fujawi* SGP PAN 7/652; na Śląsku Cieszyńskim *fiónczy* SCiesz 96; w okol. Żywca *wichrzy*; na południu *piere (się)* MAGP 5/23; *chaja* SGP PAN 3/436; *fyra* TL 1989/4/28–29; *siecze* TL 1989/4/28–29; *chlaszcze* SGP PAN 3/511, *chłoszcze* Sych SGKasz 3/49; *mota* Sych

SGKasz 3/117; *trzepie* Sych SGKasz 5/397; w Tatrach o nagle spadłym Ś. mówi się *prasto śniegiem* Baz Tatr 87.

O drobnym, suchym Ś. w różnych częściach Polski mówi się, że: *proszy* 52, Płat Krak 674, Lom Baj 146; *polatuje* Jaz Spis 202; *sypie* MAGP 5/23, sporad. *suje* LL 1959/5-6/108; *sieje* MAGP 5/23; *kurzy (się)* MAGP 5/23, Karł SGP 2/536; na Kaszubach: *parzi* ‘proszy’; *kurzi, sępie, lopi, kwaczã* ‘pada’ (na Helu), *czadzi, dëmi, sëtkuje, brużdżi* ‘drobno pada’; *mżi* Sych SGKasz 5/116, *skrzëwi* ‘proszy [skrząc się]’ Sych SGKasz 5/67; podob. *drobny śnieg – to tak jakby mżawka tylko* TN Banachy 1984; w Tatrach: *pirli, przypirsa, zafaja* Ziemia 1910/534.

O Ś. oblepiającym gałęzie drzew: *okści* Ziemia 1910/534 Tatry, *ozlodzi* Ziemia 1910/534 Tatry.

O Ś. z deszczem: *flaży* SGP PAN 7/567; *chłaści* SGŚWyd 4/88, *chlapie* SOWM 1/284; *chlaszcze* SCiesz 62, stąd też *chlapa* Szym SDom 2/306; *chlastawica* SGŚ Wyd 4/87; *chlastaczka* SCiesz 62; *pluta* SOWM 1/284, SCiesz 220. Inne określenia: *czapać* SGP PAN 4/624; *czapotać* SGP PAN 4/633; *ćpać* SGP PAN 5/289 (z czego *ciapa* SGP PAN 4/281); *plëszczëc* Sych SGKasz 4/74; *plëzgac* (też ‘dokuczać’) Sych SGKasz 4/78.

W zagadce Ś. *lata*, chociaż *nie ma skrzydeł/piórek* 1, *sia da* chociaż *nie ma zada* 1a, *staje* chociaż *nie ma nóg* 1e; *ścieli się jak puch* 6. W pieśni wiosennej *kładzie się na roli, wije się po płotku*, zapowiadając urodzaj 55.

■ Ś. *zasypuje, przykrywa, okrywa* ziemię (stąd *pokrywa śnieżna/śniegu* Dwor Maz 42, Kul Wiel 2/662). Ś. *to rańtuch* ‘fartuch’ *zimy* K 21 Rad 212, *śnieżna koszuła* 39c, w zag. *zimą grzeje* 7; *śnieżna pierzyna* 72, *miechowa pierzyna* 10, *puchowa pościel* 74; *śnieżny całun* K 40 MazP 5 podob. 75; *okurza, przykurza wierzchy* Sad Podh 28; *zawiewa (drogi)* Sych SGKasz 6/119.

W pieśni sierocej *biały śnieżek okrywa trumnę sieroty i ubiera ją w sukienki* 65.

Ś. padający i leżący na ziemi staje się jednocześnie jej ozdobą, zmienia krajobraz. W wierszu chłopskiego poety, w noc Bożego Narodzenia *świerki przywdziały białe komeżki, Śnieg okrył czarne drogi i ścieżki* 73.

Podobnie jak deszcz, Ś. *moczy* Kap Baj 161; jak mróz – *mrozi* 61, 60. W żartobliwych, udawanych przekleństwach – *ma spalić: Bodaj cię śnieg spalił* NKPP śnieg 1, *Niech cię śnieg spali na ogniu* Sych SGKasz 5/116; w pieśni życzy tego chłopcu dziewczyna: *Bodaj cię, Antośku, śnieg spalił, jeseń przy mnie nie spał, jużeś się pochwalił* Stoin Żyw 225.

■ Ś. *taje*, we fraz. *coś taje jak marcowy śnieg* NKPP tajać 3, *wiośniany śnieg* Peł Dem 209, w przysł. *A frasunek podlany taje, by śnieg zagrzany* NKPP frasunek 7; *topnieje* Sim Bery 197; *ginie*, np. *młodość ginie jak śnieżek w dolinie* Sad Podh 33; *znika* Peł Dem 209; *schodzi* Bit Śląsk 281; *trupies[ze]* K 42 Maz 651, *zamarza, ścina się, śnieg mrozem ścięty, zrobi się ostry jak noże* 69.

Według zag. *zimą grzeje – jesienią odżywa, wiosną niknie, latem umiera* 7; *boi się ciepła jak diabeł święconej wody* 5, *plącze – kiedy ciepło* 6. W pieśni wielkopostnej Ś. wraz całą naturą *opłakuje śmierć Jezusa* 54.

•• Ś. jest charakteryzowany pod względem ilości jako *wielki* Kap Baj 161; *nieprzebrany* s SFr, *duży* 67, mówi się *dużo śniegu* TL 2008/3-4/34, *śniegu fury* 25b, *zwały śniegu* 64; *moc śniegu* Nitsch Tek 89, *masa* Lom Baj 146; *głęboki śnieg* Kot Urok

121, *śniegu było pod kostki* Pieś śl 1/123, *po kostki* Pau Gal 228, *nad piętę* NKPP Elżbieta św., *po kolana* s SFr; *wysy kolan* LL 1959/5–6/109, *po pas* s SFr; *po szyję* Lom Baj 146; *na równi z płotem* Hajd Nie 315, *nad płoty* NKPP Dorota, *ino wierszycki smrekom widno w lesie* Jaz Spis 295–6, *zasypało całe domy* Hajd Nie 258.

Forma l.mn. *śniegi* oznacza jego dużą ilość; *śniegi spadły* Hajd Nie 258, *przyszły śniegi* Jaz Spis 301, „*śniegi zasypały wysoko ziemię*” K 46 Ka-S 505, *wielkie śniegi, małe, duże* Nitsch Tek 189, 222; *grube* ZWAK 1882/187, 193, *wysokie* Lud 1902/185.

∞ Zgodnie z naturalnym porządkiem *W zimie pada śnieżek, róża kwitnie latem* Hajd Nie 146. Do typowych dla określonych pór roku zdarzeń nawiązuje kaszubska rymowanka: *Padą deszcz [= wiosna], chce są jesc, padą grąd [= lato], rądbëm jád, padą śniąg [= zima], rądbëm lég* Sych SGKasz 1/353.

Moment padania pierwszego Ś. kojarzono z dniami: św. Michała (29 IX) 38; św. Jadwigi (15 X) 39d; św. Urszuli (21 X) 39c; św. Szymona i Judy (28 X) 39a, b; Wszystkich Świętych (1 XI) 40. Uważano, że zima zaczyna się z dniem św. Marcina (11 XI) 41.

Stopniowe przybywanie Ś. (nasilenie opadów) ilustrują przysłowia dotyczące listopada i grudnia. I tak: *Na Stanisława Kostkę (13 XI) ujrzysz śniegu drobnostkę, a na Ofiarowanie (21 XI) przydadzą się sanie* NKPP Stanisław św. Kostka; *Na świętą Elżbietę (19 XI) bywa śnieg nad piętę* NKPP Elżbieta św., ts. Święt Nadr 575; *Od świętej Katarzyny (25 XI) – śnieżne pierzyny* NKPP Katarzyna św. 11; *Na Mikołaja (6 XII) porzuć wóz, a zaprzęż sanie* K 24 Maz 198; *Koło świętej Ewy (24 XII) noś długie cholewy* K 17 Lub 176.

Kolejny okres nasilenia opadów Ś. przypada w styczniu. Ś. w dniu św. Agnieszki (21 I) zapowiada długą zimę 21b; ale *Na Nawrócenie Pawła (25 I) zima się nawraca* 22b.

Pod koniec stycznia spodziewano się stopniowego schodzenia Ś. 23B; odwilży w dniu św. Karola (28 I) 22c, natomiast w lutym – kolejnego nasilenia opadów Ś. 26B.

Zgodnie z przysłowiem *W marcu jak w garncu*, na św. Józefa (19 III) bywa Ś. albo nie 32. Na Pomorzu uważano ten dzień za początek tzw. *zimku* (= wiosny), toteż w tym dniu gospodarze prowadzili przez pole choćby jedną skibę, nawet gdyby leżał jeszcze Ś. Stel Pom 117.

Stopnienia Ś. i końca zimy oczekiwano zgodnie z przysłowiem od dnia św. Grzegorza (12 III) 30. Uważano, że około uroczystości Zwiastowania N. Marii Panny (25 III) przyroda budzi się zrzucając Ś. i lody K 5 Krak 273. Generalnie, w marcu na polach leżały już tylko *resztki śniegu* Sim Księg 176.

W Tatrach, gdzie warunki klimatyczne są szczególne, Ś. ginie na początku *wielkiego maja* (druga połowa maja) i prawie przez cały czerwiec Baz Tatr 169. W pieśni Ś. *najpiyrwej kurzi i na ostatku ginie* na Bukowinie Sad Podh 30.

Według legendy Ś. padający w nietypowym czasie – 5 sierpnia – przerwał pracę garncarzy i odtąd jest to dzień ich święta oraz święta Matki Boskiej Śnieżnej 67, 68.

Δ Miejsce, gdzie długo leży Ś. to wysokie góry ZWAK 1888/214, zwłaszcza Tatry Świr Pieś 301, Szew Niech 764 i ich szczyty, np. Giewont MAAE 1898/111, *turnie* Sad Podh

85; hale Płat Krak 661. Góry okryte Ś. w pieśniach określa się jako: *osedziate* Sad Podh 28; *opłowiata*, *obielata* Sad Podh 28.

Miejsce, gdzie leży *wieczny Ś.* to Sybir kojarzony ze zsyłkami LL 1972/2/49, podob. Sim Bery 197.

W bajce, jako coś nierealnego, Ś. pada na pustyni K 46 Ka-S 505.

Po d Ś. zimą roślina zimozielone takie jak barwinek ZWAK 1877/80–81. W Tatrach wierzone, że pod Ś. i lodem można było znaleźć skarby Lud 1956/551.

Po Ś. można jeździć saniami i na nartach powsz., stąd mówiono *śniygu uwalile dosiic duzo, sanna byla dobro* Nitsch Tek 173; *Upadł śnieg po kostki, będzie jutro sanna* Pieś Śl 1/123. Do chodzenia po Ś. używano tzw. *karpli* Kutrz Kurp 3/84. Ulubioną zabawą dzieci była jazda po Ś. *na tylinach* ‘pupach’ LL 1972/6/51.

Po Ś. zgodnie z wierzeniem musi *łazić* żmija, która ukąsiła człowieka, i jako grzeszna już nie może kryć się w ziemi podczas zimy K 51 Sa-Kr 5, podob. ZWAK 1881/181.

W Ś., na otwartym polu, chowają głowy kuropatwy, by nie zobaczył ich nadlatujący jastrząb K 42 Maz 356, podob. ZWAK 1883/27.

◆ Ś. jest topiony przez słońce, które *liże śnieg i lód, choc ni mo języka* zb, w zagadce słońce porównywane jest do *pani bez ust, która zjadła ptaka bez pierza* [= śnieg] 3a, w wierszu *Promienie słońca spędzają ze świat śniegi i lody* Pig Wyb 61.

Wiatr *miota śniegiem* Kot Podg 91.

Formuły działań niemożliwych i przez to absurdalnych: *wiatr ukruszyć, śnieg ususzyć* NKPP wiatr 53 są wykorzystane w bajce o głupcach 71.

♣ Mycie się przez dziewczęta w wodzie z roztopionego Ś. miało służyć przede wszystkim temu, by ich cera była biała i świeża jak Ś. Szczególne własności miał mieć *śnieg marcowy* Bieg Lecz 124, Bieg Koleb 360, K 23 Kal 79, ZWAK 1886/94, chroniący przed piegami i słońcem Bar Pol 85, MAAE 1904/79. Dlatego dziewczęta przechowywały wodę z marcowego śniegu, by myć się nim częściej i podobać się chłopcom K 14 Poz 255, ZWAK 1890/197. By ich twarze nie opaliło słońce myły ją *pierwszym śniegiem* MAAE 1904/80; miało im to zapewnić wyjątkową urodę Wisła 1890/871, Dwor Maz 232. Uważano, że kto *pierwszym śniegiem* się obmyje, ten nie opali się latem, zdrową głowę mieć będzie i nawet w najtęższy mróz zimno mu nie będzie Wisła 1905/174, a jeśli zrobi to w Nowy Rok, będzie zdrowym przez cały przyszły rok Udz Biec 187.

Myto nim włosy Bieg Mat 193. *Naciera no ręce i nogi* stosowano przy odmrożeńiach Święt Nadr 619, Łęga Malb 137, por. Krzyż PBL nr 1833G.

Skutecznym lekiem na ból głowy Wisła 1901/756 miało być siedzenie na Ś. „gołym ciałem tak długo, aż Ś. się roztopi”.

Tarzenie się w/po Ś. Wierzone, że Pan Bóg da piękne urodzaje, jeżeli gospodarz w wigilię Bożego Narodzenia będzie tarzać się po Ś. ZWAK 1891/46. Według relacji z Podhala, *planetnicy w każdy dzień w zimie musieli się w śniegu trochę utulać, umocować* Baz Tatr 85. By się oset nie rodził, zalecano po *Pośniku* [Wigili] *boso po śniegu lecić na te pole* Etnl 1995 Biłg 174.

Uważano, że pojenie kur i gęsi wodą ze śniegu marcowego spowoduje, że te będą twarde i zdrowe Święt Nadr 588; jednak wedle przysłowia – *śnieg marcowy dla owiec niezdrawy* 27a.

O sypwano Ś. w ogródkach rutę wraz z nadejściem mrozów K 28 Maz 125.

Przesypywanie Ś. pszenicy зараżonej śniecią i wydeptanie ma pomagać w oczyszczeniu jej Kul Wiel 2/412.

Roszenie lnu na Ś. powodowało, że włókno lnu było jaśniejsze i delikatniejsze Bit Śląsk 294.

♠ A. Przepowiednie padania Ś. na podstawie obserwacji zachowania zwierząt domowych i ptaków. Będzie padać Ś., jeżeli bydło skrzętnie zjada paszę ZWAK 1881/115, Wisła 1903/146; kot liże łapki K 42 Maz 403, Goł Lud 161; kogut często pieje w ciągu dnia i pod wieczór ZWAK 1881/146; w lesie piszcza dziecióły ZWAK 1881/127, kwiczoły ZWAK 1881/147; sikory mocno świergotają ZWAK 1881/163; czaple pojawiają się na wodzie ZWAK 1881/126; sowa huka K 48 Ta-Rz 262; kawki kraczą ZWAK 1881/135, Wisła 1900/172, latają gromadami w jednym miejscu ZWAK 1881/135, Wisła 1900/172, Bieg Śmier 15; wrony siadają na wierzchołkach drzew Wisła 1900/167, ZWAK 1882/192, siadają między gałęziami ZWAK 1881/180, Wisła 1900/167, siadają kupami na polu lub w ogrodzie ZWAK 1882/192, włączają się po drogach Święt Nadr 579, cisną się z krakaniem dookoła domostw Bieg Koleb 263. Będą długotrwałe Ś., jeżeli wrony zbijają się w kupę i kraczą ZWAK 1881/179, Wisła 1900/167.

Nie będzie już padać Ś., jeżeli na świętego Józefa (19 III) przybędzie bociek 31.

B. Przepowiednie na podstawie obserwacji chmur i ciał niebieskich. Będzie padać Ś., jeżeli w zimie pojawią się białe chmury ZWAK 1878/133; słońce zachodzi za chmurę Mosz Kul 2/51; księżyc jest rogiem w dół Kup Pol 39 (gdy jest rogiem do góry – mróz).

C. Na Kaszubach uważano, że opady Ś. zapowiada ryk morza Sych SGKasz 3/109.

D. Przepowiednie na podstawie obserwacji ognia, dymu oraz snów. Będzie padać Ś., jeżeli: ogień na ognisku kurczy się Bieg Koleb 280, podob. K 48 Ta-Rz 260; dym z zapalanej zapałki ukaże się najpierw w kształcie promyka ZWAK 1882/200; sadze na garnkach palą się LL 1964/3/41; jeżeli ludzie odczuwają senność K 48 Ta-Rz 263.

Padanie Ś. zapowiada śniąca się trawa Bieg Koleb 320, MAAE 1910/282, Nieb Pol 215.

E. Przepowiednie na podstawie obserwacji zjawisk meteorologicznych. Zgodnie z zasadą utrwaloną w przysł.: *Jakie lato, taka zima* Mosz Kul 2/57 przewidywano śnieżną zimę, gdy lato było deszczowe, małośnieżną, gdy lato było suche Mosz Kul 2/57.

Będzie śnieżna zima, jeżeli: w dniu św. Jakuba (25 VII) – pochmurno 36 na zasadzie: ile w tym dniu deszczu, tyle w zimie Ś. Udż Biec 176. Jeżeli Ś. padał w dniu św. Mateusza (21 IX) 38c; w dniu św. Marcina (11 XI) 41c.

Grudzień będzie śnieżny, jeżeli: *Po świętej Łucji (13 XII) pogoda* NKPP Łucja św. 6. Będzie jeszcze dużo Ś., gdy w dzień Matki Boskiej Gromnicznej (2 II) jest ładnie 25a, podob. 25b. *Jeżeli styczeń zamglony – marzec zaśnieżony* 20.

Będzie mało Ś. w zimie, jeżeli w dniu św. Barbary (4 XII) – mróz i pogoda 43.

Przepowiednie dotyczące ilości Ś. w zimie na podstawie obserwacji ptaków, roślin i ich urodzaju.

Będzie śnieżna zima, jeżeli: w r o n y gromadnie włóczą się po drogach ZWAK 1882/192, thuką się w listopadzie ZWAK 1890/210; wiosną t a r n i n a mocno kwitnie ZWAK 1882/283, podob. K 48 Ta-Rz 263; jesienią liście drzew leśnych poczerwienieją najpierw na wierzchołkach i wcześniej spadną ZWAK 1882/185, Mosz Kul 2/54.

Wczesną i śnieżną zimę zapowiada obfitość ż o ł ę d z i K 15 Poz 63, (*żeby zwierzyna miała pokarm z tych żółędzi*) Etnl 1995 Biłg 164, podobną myśl zawiera przysł. *Zbytek na święty Michał (29 IX) żółędzi, wiele śniegu w Boże Narodzenie napędzi* NKPP Michał św. 37, podob. ZWAK 1882/177. Podobnie, gdy na świerkach s z y s z k i rosną w dolnej części korony drzewa ZWAK 1892/266.

Wielkie Ś. z początkiem zimy zapowiada obfitość grzybów ZWAK 1882/257, K 57 RuśC 1251, szczególnie z początkiem lata ZWAK 1882/187 i 193; dotyczy to tzw. *biłów* ZWAK 1882/186 i *opieniek* ZWAK 1882/185; podobnie jeżeli po ścięciu drzewa na wiosnę, na pniu pozostałym w ziemi *bedły obrastają przed św. Michałem (29 IX)* ZWAK 1882/186.

Ś. wcześniej spadnie, jeżeli *Bartłomiej (24 VIII) pogodę psuje* 37. Spadnie p ó ź n o, gdy na św. *Idzi (1 IX) ładnie* NKPP Idzi św. 2, podob. Stel Pom 188.

Ś. będzie padać w Wielkanoc, jeśli *zielono* w Boże Narodzenie 44c, pada w tym dniu deszcz Udz Biec 157; w dzień Matki Boskiej Gromnicznej (2 II) *pochmurno* 25b; jeżeli jest pogoda w dniu św. Błażeja (3 II) 29. Wedle przysłowia też: *W Ostatki zielono, to na Wielkanoc biało* MAAE 1904/50.

Padanie Ś. w k w i e t n i u przewidywano, gdy grzmiało w marcu 28 i *przed św. Wojciechem (23 IV)* 34.

Uważano, że ile ciepłej pogody było przed dniem Matki Boskiej Roztwornej (25 III, tj. Zwiastowanie N.M.P.), tyle po Zwiastowaniu będzie padać Ś. 33, analogicznie *ile śniegu przed św. Michałem (29 IX)*, tyle po św. Wojciechu (23 IV) 38b.

Uważano, że Ś. będzie padać w m a j u, jeżeli w listopadzie liście na szczytach drzew nie spadły ZWAK 1882/186, 193; a w styczniu *muchi grajo*, tj. [obudzą się, bo jest ciepło] Lor Kasz 89.

Ś. będzie długo leżał, jeżeli spadnie: w dniu św. Marcina (11 XII) 41d; w dniu św. Andrzeja (30 XI) 42a.

P o g o d ę na przyszły rok przepowiadano na podstawie obserwacji kolejnych następujących po sobie dni, np. od św. Łucji (13 XII) do Bożego Narodzenia (25 XII) Gaj Rozw 131 oraz od Bożego Narodzenia (25 XII) do Trzech Króli (6 I): padający Ś. jest zapowiedzią deszczu K 7 Krak 137.

Jeżeli Ś. pada w drobnych płatkach, będzie długa p o g o d a ZWAK 1878/135.

Ś. padający w dniu św. Eugeniusza (30 XII) 46 zapowiada zmianę pogody.

Jeżeli pada drobny Ś. ZWAK 1882/199, jeżeli skrzypi ostro pod nogami Gaj Rozw 136 będzie m r ó z; por. przysł. *Nowy śnieg, nowy mróz* NKPP śnieg 6.

Jeżeli Ś. pada dużymi płatami ZWAK 1878/135, ZWAK 1882/199; jeżeli sroki chodzą po Ś. K 48 Ta-Rz 263 będzie odwilż.

Jeżeli w lutym jest śnieg i mróz 23 i w *maju śnieg się zdarzy* 35, będzie u p a l n e l a t o. Jeżeli w zimie spada dużo Ś. ZWAK 1882/185, 187, będzie s u c h e l a t o, w przysł. *Gdy śnieg pada, pada, suche lato zapowiada* 16, podob. *Moc śniegu, mała woda* 18.

Jeżeli w styczniu i lutym występują burze ze Ś., będzie m o k r e l a t o 19b.

Pierwszy Ś. padający na niezamarzniętą jeszcze ziemię (błoto) 17, grubo pokrywający ziemię ZWAK 1882/185, zapowiada słabą, lekką, łagodną zimę. Gdy

Ś. jesienią „spokojnie pada” ZWAK 1882/186; gdy pada w dniu św. Marcina (11 XI) ZWAK 1882/180; gdy nie pada w dniu św. Łucji (13 XII) MAAE 1904/52, będzie lekka zima.

Jeżeli Ś. pada w dniu Matki Boskiej Gromnicznej (2 II), bliski koniec zimy 24.

Jeżeli Ś. spadnie w dniu Czterdziestu Męczenników (10 III) – zima jeszcze 40 dni nie ustąpi Święt Nadr 577.

Jak Apostoł (dzień św. Jana Apostoła – 27 XII) *ośnieżony, a święty Józef* (19 III) *już zielony* – będzie wczesna wiosna 45.

Jeżeli jesienią wcześniej spadną Ś. – będzie późna wiosna ZWAK 1882/186, 187.

Przepowiednie urodzaju dokonywane na podstawie obserwacji śniegu. Spodziewano się urodzajnego roku, jeżeli: w grudniu było dużo Ś., co utrwalają liczne przysł.: *Śnieg w Gody niesie urody* 44a; Ś. prószył w Boże Narodzenie Kuk Krusz 10; padał w styczniu 19, w dniu Trzech Króli (6 I) pojawiła się okiść śnieżna na drzewach ZWAK 1882/162 Tatrzy; na Zwiastowanie N.M.P. (25 III) Ś. spadł i zatrzymał się na drzewach Wisła 1896/137.

Urodzaju ziemniaków spodziewano się, jeżeli: Ś. padał w dniu św. Tomasza (21 XII) ZWAK 1882/294, K 45 Gór 519; na tyczkach w płocie robiły się w zimie kuleczki ze Ś. ZWAK 1887/29, K 48 Ta-Rz 278, Cisz Sławek 179; pierwszy Ś. spadł na suchą ziemię ZWAK 1882/294; w zimie pnie otoczone były Ś. tak, że pomiędzy pnem a Ś. jest wolna przestrzeń ZWAK 1890/133, ZWAK 1889/75; w adwencie spadnie obfity Ś. i panują zadymki Lud 1902/61; wiatr tworzył zamiecie, śnieżne zasy, kupki wokół krzewów Udz Biec 150 i drzewek Gaj Rozw 37.

Spodziewano się urodzaju kapusty, jeżeli na kołkach płotu było dużo Ś. ZWAK 1882/234, Lud 1902/61. Przepowiadano urodzaj jęczmienia, jeżeli wiosną Ś. zupełnie zginął na polach, ale na drogach długo jeszcze pozostawał ubity K 51 Sa-Kr 57; jeżeli od Bożego Narodzenia (25 XII) do Nowego Roku wiatr tworzył śnieżne zasy na drodze Gaj Rozw 37; przewidywano urodzaj owsa, jeżeli Ś. padał w czasie święcenia owsa, tj. w dniu św. Szczepana (26 XII) ZWAK 1882/232; urodzaj prosa, jeżeli Ś. padał w Wielki Piątek NKPP Wielki Piątek 4; a *śnieg kwietniowy trawie i koniowi zdrowy* (= zapowiada urodzaj trawy) 27b.

Na zasadzie analogii uważano, że drzewa owocowe obficie kwitnąć będą, jeżeli zima była śnieżna ZWAK 1889/165, gdy Ś. padał w święto Narodzenia 44b, Bieg Lecz 225. Pszczoły będą się dobrze roiły, jeżeli Ś. padał w Boże Narodzenie Kuk Krusz 10, w Nowy Rok Wisła 1892/648.

Będzie nieurodzajny rok, jeżeli Ś. spadł w dniu: św. Wincentego (22 I) NKPP Wincenty św. 1, ZWAK 1882/162; św. Pawła (25 I) 22, podob. ZWAK 1882/163, K 8 Krak 284 (zupełnie wyjątkowo spodziewano się urodzaju ZWAK 1882/163 Brody); w mięsopusty 26A.

Nie będzie urodzaju zboża, jeżeli Ś. padał w dniu św. Andrzeja (30 XI) 42b; podob. owsa, jeżeli na Gromnicę (2 II) *widać w polu ścierni*, tzn. nie ma Ś. ZWAK 1886/89, też jeśli na *polu goło* (nie ma Ś.), to *goło i w stodołach* ZWAK 1890/194, ts. w przysł.: *Gdy na Gromniczną roztaje, to rzadkie będą urodzaje* Bar Pil 83. Nie będzie urodzaju trawy, gdy Ś. padał w dniu św. Jerzego i św. Wojciecha (23 IV) 34B. Gąsienice mają niszczyć kapustę, gdy Ś. pada w *ostatki* MAAE 1904/44.

Ale w maju Ś., to *gnój na żęto* Sych SGKasz 3/37.

Nie należy sadzić bobu w tym dniu tygodnia, w którym spadł pierwszy Ś. Wisła 1892/774. Natomiast *tatarkę* powinno siać się w tym samym dniu, w którym spadł pierwszy Ś., by *zakwitła jak śnieg* Gaj Rozw 97, podob. *z boże* EtnI 1995 Biłg 170. Generalnie zalecano, by *z boże* siać do mokrej ziemi, jeżeli Ś. spadł na mokrą ziemię, do suchej, jeśli spadł na suchą MAAE 1904/48.

Wierzono, że ludzie będą umierać, jeżeli w Nowy Rok padał Ś. i było pochmurno: *ludzie będą chorowali i tak umierali jak ten śnieg pada* ZWAK 1890/164. Jeżeli Ś. padał w dniu Nawrócenie Pawła (25 I), przewidywano czyjaś śmierć K 24 Maz 112, *nieurodzaj i choroby* K 8 Krak 284.

Na Kaszubach Ś. padający na wieniec narzeczonej zapowiadał szczęście, deszcz – nieszczęście Wisła 1901/329, por. relację o weselu: *śnieg padał jak licho. Przysypało ich całkiem i takie życie miała. Mąż jej nie lubiał* TN Polik 1993; na Wi-leńszczyźnie padający Ś. lub deszcz zapowiadał dostatek Wisła 1903/279; ale na Kowalewshyźnie – nieszczęśliwe życie młodej Dwor WMaz 77; →deszcz.

Z koloru kości piersiowych gęsi upieczonej w dniu św. Marcina (11 XI) wró-zono, czy zima będzie śnieżna i ostra K 23 Kal 106, Romb Lud 20. Jeżeli kość była w cętki tu i ówdzie nakrapiana, spodziewano się zimy burzliwej i ostrej K 17 Lub 139; białe miejsca oznaczały Ś. i mróz, sine – słoty Wisła 1897/801 Augustów, Udz Biec 180. W Ziemi Bieckiej z koloru gęsiich kości piersiowych wró-zono tak w wigilię św. Jędrzeja (30 XI) pogodę przed Godami (tj. Bożym Narodzeniem), a z kości żebrowych – po Godach Udz Biec 180.

≈ W pieśni zaduszkowej grzeszne dusze szukające schronienia proszą o przy-jęcie kolejno: niebo, czyściec, chmury, wiatry, deszcze, śniegi, grady, piekło i znajdują je w końcu u Matki Boskiej: *Dusze rzewnie zapłakały i ku śniegu poleciały. Śniegu, śniegu, przyjmijże nas, bo Pan Jezus znać nas nie chce* Krzyż WiM 2/144.

W pieśni dziadowskiej o dniu końca świata *z nieba okropne ognie spadną, deszcz krwawy padać będzie, pogasną gwiazdy, słońce zgaśnie, zima zastąpi okres lata, morze wystąpi z swoich brzegów, wśród wielkich mrozów, zwałów śniegu, lud będzie ginąć* 64.

Słoneczna spiekota, śniegi i błota oraz *deszcz i burze* utrudniają: żołnierzowi walkę Szew Niech 712, 721, 750, starszemu druźbie taniec z różgą we-selną w drodze do kościoła Oles Lub 120. *Upały słońca i przykre mrozy i śniegi i wylewy deszczu* to okoliczności, w których syn królewski szuka z poświęceniem zaginionej owcy Krzyż WiM 2/138. Nie czynią one jednak przeszkody, gdy chodzi o chwałę Bożą Świąt Nadr 546.

By mieć piękną cerę dziewczęta myły się wodą ze Ś. *marcowego* lub wodą *deszczową* Bieg Lecz 124.

Polewanie roślin wodą z pierwszego Ś. albo posypywanie popiołem zbie-ranym w okresie Bożego Narodzenia miało być skutecznym zabiegiem w walce z gąsienicami Dwor Maz 192.

Na Ś. (też na ziemię, na wodę, na kamienie) zgodnie z ludowymi wierzeniami można było słowami zaklęcia przepędzić chorobę traktowaną jako istotę demoniczną Kul Wiel 3/417. W zamówieniach chorobę „z przelęknienia” wysyłano w miejsca

niedostępne w tym w *topniejące śniegi: Wynoś się stąd Strachu (Lęku) na wysokie góry, w zapadłe urwiska, w topniejące śniegi, a nie dręcz chorej. Rozpłyń się z wodą, uciekaj jak liść na rzece, a nie tam jej kości* Bieg Lecz 43.

✠ W polskiej kulturze ludowej Ś. jest kojarzony ze śmiercią i snem, co znajduje wyraz w metaforach takich jak: *śnieżny całun, śnieżna pierzyna* oraz porównaniach: *duch blady jak śnieg* K 14 Poz 183, *ręka ducha biała jak śnieg* K 14 Poz 185, *Biała Pani – biała jak kreda, w stroju niby ze śniegu lub piany* K 5 Krak 66.

Biel Ś. kojarzona jest również ze starością, stąd fraz. *komuś już śnieg na głowę pada* 'o człowieku siwiejącym' Sych SGKasz 5/116 czy porównania: *brwi, włosy, broda, wąsy starca białe jak śnieg* Kap Baj 243; *starzec bielutki jako śnieg* Nitsch Tek 80. Równolegle biel Ś. kojarzona jest z siwizną (niekoniecznie łączoną ze starością): *górnik posiwiat ze strachu jak śnieg* Lig Śląsk 107.

Biel Ś. symbolizuje też *dziewictwo*: *koszulka panny młodej bielutka jak śnieg* Stef WarmPś 2/67, war.: K 18 Kiel 140; *śnieżna pierś dziewicy* Stef WarmPś 2/105; *nad łączką jest tam brzyg, siedzi dzio^ucha jako śniyg, obłapiołbych ją, pocałowałołbych ją, ale kej to wilki grzych* Tac Opol 183. Ale od śniegu bielsza i od gwiazd jaśniejsza jest Matka Boska Maj Motycz 40.

Ś. jest atrybutem zimy i smutku. Obnoszeniu *gaika* (symbolu wiosny) towarzyszyła pieśń: *Chociaż śnieżek pada, gaika nie zbada. Chociaż śnieżek prószy, gaika nie zgłuszy* 55, kołędnicy śpiewali: *Chociaż nie jest dobrze, jak śnieżek prószy, niech wam nie będzie smutno na duszy* 52. *Gdy zima zejdzie, śnieżek stopnieje, to w serca lepsze wejdą nadzieje* Kot Las 163.

W senniku Ś. oznacza *radość, śmiech, list; padający w lecie spełnienie marzeń*, niekiedy też coś niedobrego, np. *szpital* Nieb Pol 212, *śmierć* TN Pieszowola 1977.

DOKUMENTACJA

ZAGADKI

1 – Śnieg leci, choć nie ma skrzydeł; siada, choć nie ma dupy/nózek; gryzie, choć nie ma zębów/pyska.

Leci, leci – skrzydeł nie ma, siada, siada – dupy nie ma. (Śnieg) Folf Zag nr 1078, tamże war.: . . . *gryzie, gryzie dzióba nima, siada, siada, nózek nima.* ZWAK 1893/242; . . . *scypie, scypie, dzióba nima.* ZWAK 1893/242; . . . *kąsa, kąsa, zębów nima.* ZWAK 1893/242; . . . *użre, użre, pyska nie ma.* ZWAK 1893/242, ts. Pol Rud 253; nadto: *Leci – nie ma skrzydeł. Siada – nie ma tyłka.* LL 1957/3/37; . . . *zębów ni ma.* K 73 Krak 2/503; *Lecié nie má skrzydeł, siedzi nie má d. . . y, (uchlá) uje, nie má pyska.* MAEE 1908/327; *Leci, leci, barek nie má, siadá, siadá, d. . . y nie má, kásá, kásá pyska nie má.* MAEE 1908/327; *Látá, piórek nimá, kása pyska nimá.* ZWAK 1886/139; *Leci, a skrzydeł nimá, stanie, a nóg nimá.* ZWAK 1886/139.

2 – Siwy wół nasrał w dół, ciełę to uźrało, jesce więcy nasrało. (Mróz i śnieg) Folf Zag nr 139, nadto ZWAK 1886/143.

3 – Pani bez ust/języka [= słońce] może zlizać/zjeść śnieg/ptaka bez pierza osiadłego na drzewie [= śnieg].

a. *Leciał ptak bez pierza na drzewo, będące bez liścia, przyszła pani bez ust i zjadła tego ptaka.* (Śnieg i słońce) Folf Zag nr 145.

b. *Chto może nôbarżyj lizać, choc ni mô jęzeka? (Słuińce, bo zliże nôwikszé, zwałé sniegu i lodu)* Folf Zag nr 295.

4 – *Siedzi gawron na gawronie. Dopóty siedzi, póki zadek nie oblezie. (Śnieg)* Folf Zag nr 164.

5 – *Cepła sę boji, jak smętk [diabeł] święcony wodę, a ze zëmennem zgodzo sę jak z bratem. (Śnieg)* Folf Zag nr 355.

6 – *To nie je sól – a sę bieli; to nie je puch – a sę sceli! Kiedë wietrznie – tedë skôcze, kiedë cepło – tedë płacze, kiedë mrozno – tedë piszczy. A niechże go dunder zniszczy! (Śnieg)* Folf Zag nr 891.

7 – *Zimą grzeje, na wiosnę niknie, latem umiera, a jesienią odżywa. (Śnieg)* Folf Zag nr 1045, nadto war.: *Zimą grzeje, wiosną słabnie, latem umiera, w jesieni powstaje.* ZWAK 1882/15.

8 – **Śnieg jest podobny do białego groszku/krup [= kaszy].**

a. *Pelen świat białego groszku. (Śnieg)* ZWAK 1892/208.

b. *Co to są za krëpë [kasza], co z nieba padają, cë të jë guetëjesz, w ropą są zamieniają (Śnieg)* Sych SGKasz 2/248.

9 – *Co śniegiem bieluchnym w skwarnym lece leży? (Piana wodno)* Folf Zag nr 53 Kaszuby.

10 – *Dachtom, dachtom, pod zelaznom, puachtom, a pod miechomom pierzynom. (Woda pod lodem i śniegiem)* Cisz Krak 354.

11 – **Włosy starego mężczyzny są jak śnieg na Łysej Górze / na górze / na dachu . . .**

a. *Na Łysej Górze śnieg popadnięty, z bystrych potoków woda się leje; moich przyjaciół nie ma w domu, lilija wykwiła, brat chory. (Do młodej, hożej dziewczuchy przyszedł w konkury stary niedołęga. Ona wyśmiewając się z tych zalotów, określa jego niedołęstwo, że ma głowę łąsą i siwą, że mu z oczów łzy ciekną, że zębów nie ma, że ona młoda, a on stary)* Folf Zag nr 858.

b. *Pod górą woda, na górze śnieg, przyjaciele odbiegli, a muzyka gra. (Człowiek stary – łąy pod oczami, włosy siwe, brak sił, w gardle charczy)* Folf Zag nr 859, zob. też góra nr 3.

c. *Siedemdziesiąt lat, jak śnieg na tę górę spadł, nigdy nie ubywa, tyło zawsze przybywa. (Starość – siwizna)* Folf Zag nr 860.

d. *Na dachu śnik, na dworze dysz, muzyka gra, a braciszek śpi. Co to jest? (Siwizna, kapato z nosa, a braciszek [fallus] spał już)* TN Jacnia 1965; war.: *Na górze śnieg, na dole woda, przyjaciele nie wszyscy; brat słaby-stary. (Śnieg – siwe włosy na głowie starca, na dole woda – z nosa mu kapie, przyjaciele nie wszyscy – zęby nie wszystkie, brat słaby-stary – starzec chory).* Święt Nadr 656.

PRZYŚŁOWIA

12 – *Bez wianka (wiana) panna, bez śniegu sanna nic nie warta.* NKPP panna 1, nadto K 8 Krak 249, Wit Baj 289, war.: *Bez rumieńca panna, a bez śniegu sanna, chociaż się zdarzają, powabu nie mają.* K 73 Krak 2/157.

13 – *Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę.* NKPP zazdrość 25.

14 – *Żebyś jak śnieg biała była, to ci i tak sady dodadzą.* NKPP biały 25.

15 – *Kto posiał śnieg, zbiera lód.* NKPP siać 23f.

PRZEPOWIEDNIE

16 – *Gdy śnieg pada, pada, suche lato zapowiada.* NKPP śnieg 4.

17 – *Pierwszy śnieżek w błoto pada, słabą zimę zapowiada.* NKPP zima 21.

18 – *Moc śniegu, mała woda.* NKPP śnieg 5.

19 A – *W styczniu mrozy i śniegi, w sierpniu stodoły po brzegi.* NKPP styczeń 10.

19 B – *Gdy styczeń burzliwy, ze śniegiem, lato burzliwe z deszczami.* NKPP styczeń 4, nadto war.: *Gdy w styczniu i lutym śnieg nagle z burzami i wichrami przypada, a potem wnet ginie, pewna oznaka, że lato będzie burzliwe, z grzmotami i deszczami* ZWAK 1882/187.

20 – *Styczeń zamglony – marzec zaśnieżony.* NKPP styczeń 30.

21 – Śnieg w dniu św. Agnieszki [21 I] jest zapowiedzią długiej zimy.

a. *Jak święta Agnieszka [21 I] wypuści śnieg z mieszka, to go nie powstrzyma ani do Franciszka.* NKPP Agnieszka św. 3.

b. *Jeśli w świętą Jagnieskę śnieg pokryje brzyzki [brzegi pagórków], to włóż za strzechę zgryzki [ostatki słomy, siana], a jak we świętą Jagnieskę śnieg odkryje brzyzki, to cis do gnoja zgryzki.* MAEE 1904/49; war.: . . . *schowaj, gospodarzu, pod strzechę zgryzki.* MAEE 1904/50; *Jak przykryje śnieg brzezki, ściel, chłopie, pod bydło zgryzki [słomę, której bydło nie dojadło].* Udz Biec 171.

22 – Śnieg w dniu św. Pawła [25 I] jest zapowiedzią: nieurodzaju, powrotu zimy, w dniu św. Karola [28 I] – odwilży.

a. *Na Nawrócenie Pawła śnieg i deszcz, to drogości pewny wieszcz.* NKPP Paweł św. 3, nadto war.: ZWAK 1882/163; *Nawrócenie Pawła – śnieg lub deszcz – drogie czasy zawsze obwoływa.* NKPP Paweł św. 1.

b. *Na Nawrócenie Pawła zima się nawraca.* ZWAK 1889/160.

c. *Na świętego Karola wyrzy spod śniegu rola.* NKPP Karol św. 1, nadto war.: ZWAK 1882/163.

23 A – W lutym śnieg i mróz (a. lód) stały czynią w lecie upał trwały. NKPP luty 22.

23 B – Jak luty nastaje, śnieg jescze nie staje. Święt Nadr 570.

24 – Śnieg w dniu Matki Boskiej Gromnicznej [2 II] zapowiada bliski koniec zimy.

a. *Gdy na Gromnicę zamięć śnieżna trzyma, niedługo już zima.* NKPP Matka Boska Gromniczna 2.

b. *Gromicznã w mrozu i śniegu, zimk [wiosna] w jednym biegu.* Sych SGKasz 6/215, war. Sych SGKasz 5/116.

c. *Jak na Gromniczną śniegiem kurzy, to niedźwiedz swą budę burzy, a gdy taje, to ją naprawia.* NKPP Matka Boska Gromniczna 24, ta sama obserwacja w przysł.: *Na Gromnicę przyliny [tj. śnieg stopniały], chowaj, chłopie, wygryziny [resztki słomy, siana].* Udz Biec 171.

25 – Brak śniegu w dniu Matki Boskiej Gromnicznej [2 II] zapowiada: a. nadejście obfitych śniegów; b. śnieg na Wielkanoc; c. urodzaj lnu.

a. *Gdy w Gromniczną jest ładnie, dużo śniegu jeszcze spadnie.* NKPP Matka Boska Gromniczna 7; *Gdy słońce świeci jasno na Gromnicę, to przyjdą większe mrozy, śnieżyce.* NKPP Matka Boska Gromniczna 7a; nadto war.: ZWAK 1882/164, TN Jarczówek 1992.

b. *Jak na Gromniczną chmury, to na Wielkanoc śniegu fury.* Gaj Rozw 132; *Jeśli Gromnicę mają zielone kwiatki, kwietną niedzielę śnieżną mają dziatki.* NKPP Matka Boska Gromniczna 17; *Na Gromniczną pola zielone, na Wielkanoc śniegiem przyprószone.* NKPP Matka Boska Gromniczna 19.

c. *W dzień Gromnic jeśli słońce jasno świeci, tego roku gospodarzom len się dobrze uda, ale za to zwykle duże śniegi spadać zwykły.* NKPP Matka Boska Gromniczna 23, nadto ZWAK 1882/164.

26 A – Gdy w mięsopusty słoty (a. mrozy) lub śniegi panują, wina mało i chleba mało obiecują. NKPP mięsopust 1.

26 B – Na dzień świętej Doroty [6 II] ma być śniegu nad płoty. NKPP Dorota św. 2, nadto war.: ZWAK 1882/164, podob. K 31 Pok 221.

27 – Śnieg marcowy niezdrowy dla owiec; kwietniowy zdrowy dla koni [= zapowiada obfitość trawy].

a. *Śnieg marcowy owcom niezdrowy.* NKPP marzec 39.

b. *Śnieg kwietniowy trawie i koniowi zdrowy.* NKPP kwiecień 22.

28 – W marcu grzmot, w kwietniu śnieg. Sych SGKasz 5/116.

29 – Jak pogoda w świętego Błażeja [3 II], będzie z śniegiem Wielga Niedziela. NKPP Błażej św. 2; war.: *Jak śnieg w świętego Błażeja, pogodna będzie Wielga Niedziela.* NKPP Błażej św. 3.

30 – Na św. Grzegorza [12 III] idzie (ucieka) śnieg do morza. NKPP Grzegorz św. 3, nadto war.: LL 1973/4–5/103, Byst Kul 349.

31 – Gdy na święty Józef [19 III] bociek przybędzie, to już śniegu nie będzie. NKPP Józef św. 3, nadto Wit Baj 294, ZWAK 1882/167; . . . *śniegu (a. mrozu) nie będzie; . . . na skrzydłach resztki*

śniegu przynosi; ... resztę śnieżnej zamieci; ... resztę śniegu z pól zmiecie. NKPP Józef św. 3a, podob. K 42 Maz 349.

32 – *Na święty Józef [19 III] czasem śniegu, a czasem trawy wózek. NKPP Józef św. 13; ... czasem smuci, bo śniegiem przyrzuci. NKPP Józef św. 13, nadto war.: Św. Józef, wiezie trawy wózek, ale czasem smuci, bo śniegiem przyrzuci. ZWAK 1882/167.*

33 – *Ile tygodni/dni ciepłej pogody przed dniem Matki Boskiej Roztwornej [25 III – Zwiastowanie N.M.P.], tyle tygodni/dni po Zwiastowaniu pada śnieg.*

a. *Na ile tygodni przed Zwiastowaniem ruszą pszczoły w pole, a żaby poczną się trzeć, tyle tygodni po Zwiastowaniu będą jeszcze dokuczliwe zimna lub spadnie śnieg. NKPP Matka Boska Roztworna 1, nadto war. ZWAK 1882/167.*

b. *Ile dni ciepłych przed Zwiastowaniem Panny Marii, tyle po Zwiastowaniu śniegiem i deszczem przeplatanych. NKPP Matka Boska Roztworna 2, nadto war. ZWAK 1882/167.*

c. *Ile dni przed Zwiastowaniem Matki Boskiej zagrzmie, tyle dni potem będzie śnieg padał. ZWAK 1892/265.*

34 A – *Wiele dni przed Jurzim [23 IV] grzmi, w tela dni po Jurzim śnieg. NKPP Jerzy św. 22, nadto war.: Ile dni przed św. Wojciechem zagrzmie, za tyle dni po św. Wojciechu śnieg jeszcze spadnie. ZWAK 1882/169; Jeżeli przed św. Wojciechem [23 IV] zagrzmie, będzie zła wiosna; będą po św. Wojciechu śniegi i zawieruchy i to tyle dni, na ile dni przed św. Wojciechem grzmiało. MAAE 1904/51.*

34 B – *Jeśli na Wojciecha [23 IV] śnieg pada, to trzecia kopa siana przepada. NKPP Wojciech św. 8; war.: ... co trzecia kopa siana na łakach przepada. Wit Baj 299, podob. Stel Pom 155.*

35 – *Jeśli się w maju śnieg zdarzy, to lato dobrze wyparzy. NKPP maj 12.*

36 – *W dzień świętego Jakuba [25 VII] chmury, będą śniegu fury (góry). NKPP Jakub św. 34, nadto war.: ZWAK 1882/174, ZWAK 1891/51, K 31 Pok 223, Wisła 1887/147, Stel Pom 157.*

37 – *Kiedy Bartłomiej [24 VIII] pogodę psuje, rychle śniegi gotuje. NKPP Bartłomiej św. 12c; Gdy się Bartłomiej grzmotami głosi, grady i śniegi przynosi. NKPP Bartłomiej św. 12d.*

38 – *Pierwszych opadów śniegu spodziewano się w dniu św. Michała [29 IX], św. Mateusza [21 IX].*

a. *Św. Michał śniegiem kichał. NKPP Michał św. 30.*

b. *Ile tygodni przed św. Michałem [29 IX] śnieg Babią Górę pokryje, za tyle tygodni po św. Wojciechu [23 IV] śnieg jeszcze spada. ZWAK 1882/177.*

c. *Gdy św. Mateusz [21 IX] w śniegu przybieżał, będzie po pas całą zimę leżał. NKPP Mateusz św. 1.*

39 – *Śniegu i mrozu (tj. początków zimy) można spodziewać się w dniu św. św. Szymona i Judy [28 X], od dnia św. Urszuli [21 X], św. Jadwigi [15 X].*

a. *Na świętego Szymona i Judy [28 X] spodziewaj się śniegu albo grudy. NKPP Szymon i Juda św. 5, nadto war.: ZWAK 1884/321, ZWAK 1893/44, Wit Baj 306, Udź Biec 178, TN Huta 1966.*

b. *Szymona i Judy, idź trzeć śnieg do budy. NKPP Szymon i Juda św. 7.*

c. *Od Urszuli [21 X] śnieżnej oczekuj koszuli. NKPP Urszula św. 4, nadto war.: ZWAK 1882/178, Stel Pom 189.*

d. *Po Jadwidze [15 X] śnieg nakidze NKPP Jadwiga św. 8; nadto podob. K 23 Kal 104; Św. Jadwiga niekiedy śniegu, lodu przydźwiga. Stel Pom 189*

40 – *W dniu Wszystkich Świętych [1 XI] spada pierwszy śnieg.*

a. *Wszyscy Święci [1 XI] niezgodą wiatry z śniegiem nawiodą. NKPP Wszystkich Świętych 8, nadto war.: ZWAK 1882/179.*

b. *Wszyscy Święci, śnieg się kręci, a Zaduszki dżdży jak z strużki. NKPP Wszystkich Świętych 10; Wszyscy świanci, śmig się kranci. ZWAK 1884/322, podob. Fran Kal 60.*

c. *Na Wszystkie Świątki zimy początki, śniegu, lodu kobiałeczkę, ale ciepła i troszeczkę. NKPP Wszystkich Świętych 9.*

41 – W dniu św. Marcina [11 XI] zwykle spada pierwszy śnieg.

a. *Święty Marcin na białym koniu jedzie.* [Tzn., że zwykle w tym dniu pada śnieg.] NKPP Marcin św. 26; war.: *Święty Marcin błoniem jedzie siwym koniem.* K 17 Lub 175; *Mārcēn rād na bialē szkapie jezdi.* Sych SGKasz 3/48; *Na Mārcēna . . . zēma wježdžā na biālim koniu.* Sych SGKasz 3/48; . . . *na biātim . . . czarnim koniu.* . . . Sych SGKasz 3/48, zob. też Gaj Rozw 135, Udz Krak 33, Dek Sier 311.

b. *Na świętego Marcina śnieg choć prosić zaczyna.* NKPP Marcin św. 17.

c. *Gdy święty Marcin w śniegu przybieżał, będzie po pas całą zimę leżał.* NKPP Marcin św. 26d, nadto war.: Stel Pom 196; *Kiej swāti Mārcēn w śniegu pržējedze, tej on tak chutko z niego nie wējedze.* Sych SGKasz 3/48

d. *Jaki Marcin, taka zima.* NKPP Marcin św. 3.

e. *Kie na Marcina nakurzył, to trzymał jaż do Wielkanoce.* Jaz Spis 295–296.

42 A – Gdy święty Andrzej ze śniegiem przybieży, sto dni śnieg na polu leży. NKPP Andrzej św. 1.

42 B – Śnieg na świętego Andrzeja, dla zboża zła nadzieja. NKPP Andrzej św. 5, nadto war.: *Śniēg w Andrzeja, dla zasewōw lēchā nādzeja.* Sych SGKasz 5/116.

43 A – Na świętą Barbarę [4 XII], jeżeli mróz i pogoda, zima będzie lekka i bez śniegu. NKPP Barbara św. 7.

43 B – Gdy na świętą Barbarę [4 XII] mróz, sanie chłopie na górę włóż, a szykuj dobry wóz [tj. zima nadchodząca będzie mało śnieżna, lecz mroźna]. K 23 Kal 107.

44 – Śnieg w Boże Narodzenie [25 XII] zapowiada: a. urodzaj; b. obfite kwitnięcie sadów. Brak śniegu – śnieg na Wielkanoc.

a. *Śnieg w Gody niesie urody.* NKPP Boże Narodzenie 34; *Mroźny grudzień i wiele śniegu, żyzny roczek będzie w biegu.* NKPP grudzień 12, nadto war. Wit Baj 305.

b. *Śnieg w święto Narodzenia gdy na sady spadnie, kwitnąc będą obficie, i prostak to zgadnie.* NKPP Boże Narodzenie 35.

c. *Kiedy zielono w Boże Narodzenie, śnieg obiecuje pewny w Zmartwychwstanie.* NKPP Boże Narodzenie 46a, nadto war.: *Gdy w Boże Narodzenie pola są zielone, na Wielkanoc będą śniegiem przyprószone.* ZWAK 1882/184; zob. też Wisła 1900/462, MAAE 1904/52.

45 – Jak Apostoł [27 XII] ośnieżony, święty Józef [19 III] już zielony. Jak na Jana po kolana (domyślnie: śniegu), *to święty Józef pociągnie trawy wózek.* NKPP Jan Apostoł św. 1.

46 – Jeśli da śnieg Eugeni [30 XII – dzień św. Eugeniusza], to zima się przemieni [tj. będzie odwilż]. NKPP Eugeniusz św. 1, tamże war., nadto Wit Baj 298.

RYMOWANKI

47 – Ptasi [śnieg] straszy, kmięcy bierz chłopie worek na plecy, a jak przyjdzie budowniczy, to już go nie zastraszy niczym. TN Krasiczyn 1985; war.: *Pierwsza zima strasza* [tj. tylko straszy], *druga zima ptasia, trzecia zima nasza* 'pierwszy śnieg zginie prędko, dlatego tylko straszy; drugi śnieg poleży dłużej i wygoni ptaki; trzeci to już na dobre, na ludzi' Gaj Rozw 135.

KOLEDY APOKRYFICZNE I ŻYCZĄCE, PASTORAŁKI

48 – Św. Piotr zakłada ogieniek śniegowy.

Zakładaj, Pietrze, ogieniek, ogieniek śniegowy, Oj, toć to sławną kolenda, sławne Jeruzálezem, który Pán Chrystus wystáwił w Boże Narodzenie. A i ogieniek śniegowy, stolicek dębowy . . . obrus drelichowy . . . talerze cynowe . . . noże stalowe . . . Siadaj, Matuchno, do stoła, juz rybka gotowá. Święt Nadr 75, war. zob. Bart PANLub 1/177.

49 – Maryja krzesze ogień z lodu i okręca (robi) ze śniegu świece.

Maryja się dowiedziála, w ciemnym lesie nocowála, z lodu ogień wykrzesála, Pana Jezusa ogrzewála. Z śniegu świece okręciła, na cały świat rozpuściła. Lulaj, lulaj, ty mój mocny Boże, Już majestat twój zielone łóże. K 56 RuśC 62, war. zob. Bart PANLub 1/177; . . . *z lodu sobie ognia*

nakrzesła, ze śniegu świeczek narobiła, Panu Jezusowi zaświeciła. Zow Bib 269; ... ze śniegu świecę zrobiła, na cały świat rozświeciła. Zow Bib 269.

50 – W dniu narodzin Jezusa śnieg i lód styczniowy słodki jak cukrowy.

Wszystko się zmieniło, jak nigdy nie było ... śnieg i lód styczniowy słodki jak cukrowy ...

K 23 Kal 62–63, war.: Miod Pas 194, Miłk Pas 375.

51 – Kołędnik Wojtek marznie na śniegu / idzie po śniegu bez portek.

a. Sed po kołędzie cłowiek ubogi, wleciół do śniegu, zmocoł se nogi. O, jak go to uziąbało, bo mu śniegu naleciało do cholewy. . . Tac Opol 32, war.: Maj Śląsk 146.

b. Sed Wojtek bez portek po śniegu, po grudzie, śmieją się cieszą się: ha, ha, ha, ha, ludzie. K 26 Maz 64, war. w: NKPP Wojciech 11, nadto war.: LL 1961/3/10, Bart Lub 160, TN Aleksandrów 1978; Biegł Walek bez szelek ... Kot Las 116; ... bez butów ... Miłk Pas 669.

52 – Chociaż nie jest dobrze, jak śnieżek prószy, Niech wam nie będzie smutno na duszy.

Kot Las 162–163.

53 – Już my cię, Marysiu, okolędowali, ino my ci jesce, chłopaka nie dali! Rącki bieluteńkie śniegu się równają, ocka carniuteńkie nam się podobają. Święt Nadr 84, war. Święt Nadr 85.

PIEŚNI RELIGIJNE

54 – Płaczcie, dżdże, grady, płaczcie mrozy, śniegi. Płaczcie, ścieląc się pod swemi górami, w tym grobie leży, który władał wami. K 20 Rad 103, war.: TN Łubcze 1978.

PIEŚNI WIOSENNE

55 – Chociaż śnieżek pada, gaika nie zbada, chociaż śnieżek prószy, gaika nie zgłuszy. Wije się śnieg po płotku, zejdzie groch w ogródku. Kładzie się śnieg na roli, zejdzie zboże powoli. Kul Wiel 3/54, nadto K 23 Kal 90; ... śnieg się wije po płocinie, a pszeniczka po rolinie, traweczka po lesie, dziewczeczka ją niesie. K 10 Poz 197–198; Wije się śnieg po płotku, zejdzie groch w ogródku. Kładzie się [śnieg] na roli, zejdzie zboże po woli. Bieg Mat 389.

PIEŚNI I PRZYŚPIEWKI WESELNE

56 – Zielona ścieżka, po której chodziła dziewczyna jako panienka cierniem/trawką/zielem zarosła, śniegiem/piaskiem zawiąta [= dziewczyna wychodzi za męż].

Ja róże zerwe, nie będzie rosta, oj, już ta, zielona ścieżenka, zielem zarosła. Zielem zarosła, śniegiem zawiąta, oj, nie wiesz, nie wiesz, moja mamciu droga, za kogoś mie dała. Bart PANLub 5/157, tamże warianty: ... już ci moja zielona drożyna cierniem zarosła. Cierniem zarosła, śniegiem zawiąta, matuś moja, matuś, komuś mnie dała. Krzyż Kuj 1/257, nadto: Bąk Gręb 37, Gaj Rozw 214, 215.

57 – [Po oczepinach:] Biegiem, Marysiu, biegiem, zapadłać drożka śniegiem, zapadłać drożka mrozem, przyjadą po ciebie wozem. Chod Śp 88, ts. TL 1998/2–3/22.

58 – Już zacenamy te rozeńke wić, obiecał Jasio Kasiuni nie bić, ani śniegiem, ani mrozem, dobrym kijem i powrozem. TN Bychawka 1962.

59 – Od Józienka, zimny wiaterek powiewa, tam się Kasieńka pięknego podarunku spodziwiewa. Powiewaj zimny wiatkerku, na pół z falami (śniegiem), zabierajze się, Józienku, do swej Kasieńki z darami. K 26 Maz 156.

60 – Śniegi i mrozy leżą/opadły/wypadły na błoniu – pan młody/. . . uziąb na koniu.

Upadły śniegi, leżą na błoniu, a nas pan młody uziąb na koniu. Wysła do niego, Kasieńka jego i wyniosła mu sklanecke wina, dwie miodu – i ozgrzało go pana młodego na koniu. K 20 Rad 198; war.: Hej, upadły śniegi i mrozy na błoniu, umroziły pana marszałka na koniu. Wyleciała starsza druhniczka we wianeczku, ej, rozgrzała pana marszałka w taneczku. Oles Lub 14; Opadły śniegi, opadły mrozy, na błoniu, umroziliśmy starostę tego, na koniu. Opadły śniegi, opadły mrozy, na krzaczkach, umroziliśmy starszego družbę w czerwonych chodaczkach. Gaj Rozw 177; Wypadły śniegi, mrozy na błoniu, zmroziły pana chorążego na koniu. Żałujcie, panowie družbowie, żałujcie, przynajmniej mu parę buczków darujcie. Chod Śp 124.

61 – *Otwórzcie, otwórzcie, te drewniane dźwiczki, bo nam [prowadzącym pana młodego] poprzymarzały do śniegu trzewiczki.* TN Krasew 1988.

PIEŚNI ZALOTNE I MIŁOSNE

62 – *Ścieżka, którą chłopiec chodził do dziewczyny cierniem zarosła, śniegiem zawiąła.*

W ogrodzie róża cierniem zarosła, do mojej dziewczyny, lubej, ukochanej, ścieżka mi zarosła. Ścieżka zarosła, śniegiem zawiąła, pamiętaj dziewczyno luba, ukochana, coś mni przyrzekała. Kot Zn 424–425.

63 – *Bieżkiem dziewczyno, bieżkiem, zapadnie dróżka śnieżkiem, Ja się nie boję śnieżku, bo mam trzewiczki w mieszku.* K 28 Maz 274; war.: . . . zasuta dróżka śnieżkiem . . . K 26 Maz 222.

PIEŚNI DZIADOWSKIE

64 – *Gdy z Antychrystem człek się zbrata, nastąpi wkrótce koniec świata . . . z nieba okropne ognie spadną, . . . deszcz krwawy padać będzie, . . . pogasną gwiazdy, słońce zgaśnie, . . . Zima zastąpi okres lata. Morze wystąpi z swoich brzegów, wśród wielkich mrozów, zwatów śniegu, lud będzie ginąć tak, jak muchy.* Nyr Kar 355.

PIEŚNI SIEROCE

65 – *Siwy mroziak [sierocie] główkę ścioł, a Pan Jezus duszke wziół. Zimny wiatr jo żałował, biały śnieżek pochował. On mnie ubrał w sukienki, do tej białej trumienki.* TN Krasnobród 1979.

BALLADY

66 – *Na szerokim polu śnieg pada, wiatr wieje, ciebie pokochałem, z majątku się śmieję.* Pieś Śl 1/325, war.: K 73 Krak 2/54, Pau Gal 250.

LEGENDY

67 – *Śnieg, który spadł w lecie [5 VIII] i przerwał pracę garncarzy, wyznaczył ten dzień na święto garncarzy i Matki Boskiej Śnieżnej.*

Dawno temu zdarzyło się w Ćmielowie, że wśród lata, piątego sierpnia przyszedł mróz i spadł duży śnieg. Garncarze musieli przerwać swoją pracę i w ten dzień świętowali. W następne lata na pamiątkę . . . nazywali ten dzień świętem Śnieżnej i swoim świętem garncarskim. Czub Aneg 54. [Zmieniona wersja legendy założycielskiej kościoła p.w. Matki Boskiej Śnieżnej w Rzymie].

68 – [Młynarz, któremu we śnie objawiła się Matka Boska, miał udać się w drogę i iść dopóty, dopóki nie zobaczy śniegu bielejącego.] *Pod stopami jego piasek był jak żar gorący, a trawa żółta od słońca . . . Aż-ci, gdy niedaleko jeszcze uszedł . . . o największym upale południa ujrzy na wysokiej górze bielejący obrus świeżego śniegu [Tam postawił kościół pod wezwaniem N.P. Maryi Śnieżnej]* K 24 Maz 307.

BAJKI I BAŚNIE

69 – [Królewicz z żoną uciekają przed diabłem:] „A teraz co zrobimy? pyta królewicz żony. – „Ja stanę się śniegiem, a ty będziesz mrozem i stać będziesz przy mnie.” – Jadą diabli, są tuż za nimi. Ona się stała śniegiem leżącym na drodze, a on stał jakby skała cały w lód zamieniony. – „Stój!” woła diabeł. „Coś ty za jeden?” – „Jestem mróz i pilnuję swego.” – Diabeł się schylił, chciał śniegu ująć łapą; lecz ten śnieg mrozem ścięty, zmarznięty, zrobił się tak ostry jak noże. K 8 Krak 16 [gadka cudowna].

70 A – Macocha karze w zimie pasierbicy pójść do lasu po jagody/fijołki/jabłka/poziomki, gdy jest (leży) śnieg. Sierocie, która zwraca się do Boga, udaje się nazbierać jagód spod śniegu, który zginął. Pomaga Pan Jezus/mróż/miesiące.

a. *Miała jedna matka dziewczke i pasierbice, i krzyciała strasnie na te pasierbice, ze nic nie robi, jeno je w doma. Tak je wyscigala z chatupy, kazala ji zbierac jagody w zimie jak śnieg był. Ta sła i prosila Boga, zeby tez mogła tyk jagód nazbierac. I jak sła, tak ji śnieg giną pod nogami. Juści zesła sie z jednym dziadkiem, a ten dziadek sie ji pyta: „Ka idzies?” bo strasnie płakala. A una mówi na jagody . . . Zesła sie z drugim. Zaś sie ji pyta: „Ka ty idzies?” – Na jagody! – Na i ten dziadek posed ś niom i śnieg zginą i były jagody, bo to był Pan Jezus, a tamten piersi, to był Piotr-Paweł. ZWAK 1881/262, zob. Krzyż PBL nr 480A.*

b. *[Macocha wyгнаła Marysię do gaju kolejno: po fijołki, po jabłka, po poziomki. Dziewczyna widzi siedzących przy ogniu ludzi.] Rzekła boskie sowo; odpędzili ji. A to nie byli gospodarze, jeno tacy janieli, miesiocki. Wrzesień siad na Majowe miejsce, dźwignu laske nad gowe, zacon śnieg lecieć z drzewiny i zaceno sie lato robic, zaceny kwiaty rosnać. I kazali ji is za sosne, bo hań (tam) juz so fijołki . . . Cisz Krak 137, por. Krzyż PBL nr 480B, nadto Jaz Spis 136.*

70 B – Matka karze swojej córce pójść w zimie do lasu po jagody/ fijołki/ jabłka, gdy mróż i śnieg, żeby zdobyła to samo co pasierbica; zła dziewczyna obraża Pana Jezusa/mróż/miesiące i zostaje ukarana.

a. *[Macocha, która pozazdrościła pasierbicy prezentów, jakie ta przyniosła do domu, wysła swoją córkę do lasu. Córka zachowuje się niegrzecznie wobec braci miesiący i zostaje ukarana. Gdy córka nie wraca, matka idzie jej szukać] „Cegóz to sukacie?”, pytajo ji sie. „A cego mi potrzeba”. Odesua. I znowu siad Wrzesień na Listopadowe miejsce i zacon śnieg lecieć i mróż chyciu”. I wysła na ska e, zmarzła i spadła na te córke i umarza na ty córce. Cisz Krak 138–139, por. Krzyż PBL nr 480B.*

b. *[Macocha, która pozazdrościła pasierbicy prezentów, jakie ta przyniosła do domu, wysła swoją córkę do lasu. Córka zachowuje się niegrzecznie wobec braci miesiący i zostaje ukarana.] Ta jej córa była bardzo i harná i odpowiadała grubo, aż ją też ukarali. Tó też jak uderzy mróż, śnieg i krzykwa [kurzawa śniegu], tak ta Magda w śniegu ulgnęła i śnieg ją zawiał i umar-zała. A tej jeji matce sie dłużyło okropnie . . . co ta Magda tak długo nie idzi. I poszła jóm szukać. I te matke śnieg przywiął, i tak samo umar-zała jak i córa jeji. K 14 Poz 166.*

71 – Głupcy suszą śnieg na piecu, wodę w słońcu. Krzyż PBL nr 1272.

PISANA POEZJA CHŁOPSKA

72 – Śnieżną drogą od Betlejem po ciemku / Szła Panienska z Chrystusikiem na rękę / . . . Napotkały ich podróżne anioły. / Śnieżnobiata miały skrzydła prześliczne, / . . . Wiatr za nimi dmuchał w śnieżną pierzynę. / Poszli do wsi na kolędę w gościnę. [K. Kołtun] Bart Lub 364.

73 – [W noc narodzenia Jezusa] Przygotował się las na przyjsie świata Zbawiciela, / Przedarły się listki, przez śnieg, borówki i inne ziela / . . . świerki przywdziały białe komeżki, / śnieg okrył czarne drogi i ścieżki / . . . Przybiegły zwierzęta, sarny, lisy, zające, / Utknęły w śniegu, jak w trawie na łące. / Nie boją się siebie, zgodni, wyrozumiali. Wpatrzni w niebo czekali. [Z. Spasówka] Bart Lub 367.

74 – [W noc narodzenia Jezusa] Dokoła śnieg srebrzy się, bieli, / śpią chaty w puchowej pościeli, / śpią łąki, i lasy, i pola, / śpi chłopska mozolna dola. [K. Wiśniewska] Bart Lub 368.

75 – A ziemia, która z łona / Wydała żyzne plony / Spoczywa martwa, skulona, / śnieg pokrył jej zagony. [M. Kajka] Pig Wyb 90.

BIBLIOGRAFIA: De Vries Dic 430, Herd Lek 158, Mosz Kul 2/51, 53–54, 57; Slav Tol 5/83–86; Żajw Ukr 56.

→ CHMURA, DESZCZ, GRAD, LÓD, MRÓZ, NIEBO, POGODA, POWÓDŹ, SŁOTA, ŚNIEŻYCA, TĘCZA, ZIMNO.

Joanna Szadura